

להגי הארצות השכנות

בתום לימודנו, אנו ספוגים די הצורך בצורות הלהג הפלסטיני כדי להציץ אל מעבר לגבולות: נוכל לעמוד בקלות על המשותף ועל השונה בלי חשש להיות מושפעים ולאבד את האופי המיוחד של הלהג שלמדנו.

ליתר דיוק, כוונתנו לגבול הצפוני וצפון-מזרחי, ז"א ללהג הסורי והלהג הלבנוני. ולמה לא הירדני והמצרי?

— מי שמסתכל בטלוויזיה הירדנית ושומע ראיון ברחוב, או סרט מקומי, "מסלסל" המתרחש בירדן, לא יתקשה להבין, בגלל המספר הרב של פלסטינאים הנמצאים בארץ זו. חלק מהירדנים מדברים שפה כפרית, ז"א עם ה-ק ההופכת ל-ג, וה-ב הנהגית צ': **בִּלְ-נַאס בִּיקְלוּ** נהגה **צ'ל-נַאס בִּיגולו** (כל האנשים אומרים). במסלסלאת ירדניים שומעים עירוב של דיבור עירוני ודיבור כפרי המשקף את המצב החברתי שם. אם הסרט מציג סצנות מחיי הַבְּדוּים, הלהג יהיה בְּדוּי, וזה כבר להג אחר עם אוצר מילים שונה! מסיבה זו לא נגענו בספרנו בלהגי הבדוים של הארץ. יש לציין שאלה האחרונים יודעים לדבר בשפה "הכללית" (העירונית פחות או יותר) בלי להכניס מילים בְּדוּיות, כשהם מדברים עם אורחים, עם מראיין מהטלוויזיה וכדומה.

— ומה עם הלהג ה**מצרי**? למרות קרבתו היחסית ללהג הפלסטיני, הלהג המצרי שונה ממנו מאוד, הן בכללי ההטעמה ונגינת המשפט — דבר המקשה על מי שרגיל ללהג אחר —, הן בכמה צורות של נטיות הפעלים, והן באוצר המילים. לכן לא כדאי לסכן את "טהרת דיבורנו". מי שרוצה ללמוד את הלהג המצרי, רצוי שירכוש ספר מיוחד.

לעומת זאת, להגי **סוריה ולבנון** דומים מאוד ל**פלסטיני**¹, כמו שתוכלו להיווכח להלן. לכן בחרנו בלהגים אלה כדי להרחיב את האופק של הלומד ולתת לו גלגול מהו להג ערבי אחר, מה הדמיון ומה השוני. ומי יודע? אולי נוכל לתרגל בשטח ביום מן הימים את מה שנלמד היום...

"מה שנלמד היום", אמרנו? בעצם אין מדובר הפעם בלימוד ממש, כי **לא רצוי שתנסו לשנן בקול רם** את הצורות הזרות האלה, שמא תתרגלו אליהם יתר על המידה ותבלבלו אותן עם

1. בשיעור זה נשתמש בקיצורים פ = פלסטיני, ס = סורי, ד = דמשקאי, ל = לבנוני.

הלהג הפלסטיני. טוב לשמוע ולהבין אותן, ולא יותר. ועכשיו נכוון את הרדיו לתחנת דמשק.²

הלהג הסורי

ליתר דיוק נתרכז על הדיבור הדמשקאי, בלי לנגוע בהבדלים שבינו לבין הדיבור בחלב וכמובן גם לא הדיבור הכפרי. אפשר לומר באופן גס שלפחות 80 אחוז מהלהג הדמשקאי זהה עם הלהג הפלסטיני. נביא להלן את עיקר המילים והצורות הדמשקאיות **במרוכז**, ואתם עלולים להיבהל מהשוני. אבל כשתשמעו לאחר-מכן את השיחה וקטעים מסרטים, תגלו עד כמה שני הלהגים קרובים.

(1) השוני בהגייה – התנועה ַ

יש בסורית-לבנונית צליל שאינו קיים ב־פ (פלסטינית). צליל זה נהגה כמו e/eu בצרפתית במילים כמו le seul, fleur,... או בנאגלית her, murder. נציין אותו ב**שָׁוָא** העברי, שווא נע כמובן. צליל זה בא לרוב במקום התנועות ַ / ֶ / ִ (לפעמים גם ֶ) של פ, למשל:

פ	אֲמִי בתפתח אש-שָׁבַאכ.
ס	אֲמִי בתפתח אש-שָׁבַאכ.
פ	אֲבִנְכ סִמַע אֶל-קִצָּה.
ס	אֲבִנְכ סִמַע אֶל-קִצָּה.
פ	גִּבְת אֶל-מִפְתָּאח?
ס	גִּבְת אֶל-מִפְתָּאח?

אמי פותחת את החלון.
בנך שמע את הסיפור.
הבאת את המפתח?

(2) גורלה של הקידומת אֲ – של הפועל = "אני..."

קיים הבדל מוחשי מאוד בין הסורית לבין פ', בגוף ראשון יחיד של כל פועל. הקידומת אֲ- היא פלסטינית טיפוסית. מה קורה בסורית?

א) אֲ- לפני עיצור בלי תנועה מנוקדת בשוא – אֲ, למשל:

פ	בְּדִי אֲפַתַח, בְּאִפְתַח.
ס	בְּדִי אֲפַתַח, בְּאִפְתַח.
פ	לְאִזְם אֲסַתְעַמֵּל.
ס	לְאִזְם אֲסַתְעַמֵּל.

אני רוצה לפתוח, אני פותח
אני צריך להשתמש

2. זה השם הספרותית של העיר דמשק. במדוברת אומרים אש-שאם. "דמשקאיי" הוא שאמי^[2], נִי שאמִיָּה [שואם]^[2].

ב) כשהציווי פותח בעיצור עם תנועה, הקידומת א' - נעלמת לגמרי! רק ההקשר מאפשר להבין שזה "אני" בהווה-עתיד ולא ציווי. למשל:

פ' בְּדִי אֶ-פּוֹת, בְּאִפּוֹת	אני רוצה להיכנס, אני נכנס
ס' בְּדִי פּוֹת, ב-פּוֹת	
פ' בְּא-זוֹרֵב, לְאִזֵּם אֲזוֹרוֹ	אני מבקר אצלך, אני צריך לבקר אצלו
ס' ב-זוֹרֵב, לְאִזֵּם זוֹרוֹ	
פ' בְּדִי אֶפְמָל אֶש-שְׁעַל	אני רוצה להשלים את העבודה
ס' בְּדִי פְמָל אֶש-שְׁעַל	

ברור שהבדל זה מפתיע ומבלבל בשמיעה ראשונה. שתי צורות שקל להתבלבל ביניהן הן הפ בְּ(י)פְתַח (הוא פותח) עם הס בְּ(א)פְתַח (אני פותח). בס גוף שלישי הוא תמיד בִּפְתַח ביו"ד ברורה.

3) סיומת של גוף שלישי נקבה "היא" בעבר

אנו רגילים לסיומת – ת: תְּרַפְת, שֶׁאִפְת, נְזַלְת, ...
 בס סיומת גוף שלישי נקבה היא – ת. נבין בקלות את המשפטים הבאים:
 ס' לְמָא שֶׁאִפְת יוֹסֵף, קָאִלְת... כשהיא ראתה את יוסף, היא אמרה...
 וכמו-כן: הִי' נְזַלְת, חֲבָת, סִאפְרְת, (א)סְתַעמְלְת...

4) ציווי של ב-1

אנו רגילים לצוות על מישהו: אִפְתַּח! אֲמַרְק! אֲלַבֵּס!
 בסורית, גם כאן אין א' - תחילית, והתנועה מתארכת בלשון זכר:
 ס' יִלְהָ, פְתַחַח! ילה, פְתַח!
 מְרוֹק! (א)לְבִיט! עבר! לְבַש/הַתְלַבֵּש!

5) הכינויים החבורים

הכינויים החבורים הם אלה המופרים לנו, פרט למקרים הבאים:
 – קֶם/כָּן = כֶּן, קֶס/קָן = קֶן, הֶן/הָן.³
 אבל יש להוסיף שבכינויים החבורים המתחילים באות ה-, היא נחלשת עד כדי היעלמות. אין אומרים -הָא, -הֶן אלא – א, -וֹן (–ן). זה נשמע כמו דיבור מרושל (ומזכיר לנו את גורל

3. גם אצלנו בגליל, באזור הקרוב לגבול לבנון, בכפרים כמו פֶּטְוֶסְהָ, תְּרֶשִׁיחָא, מְעַלְיָא, משתמשים בצורות אלה -כֶּן, -הֶן וגם באזור זה האות ה- נחלשת בכינויים החבורים.

היא הידיעה בעברית מדוברת – "תן לי 'תמפתח'!". כמה דוגמאות:

- פ' בַּנְת־הָא, אֲבָנ־הָא, בְּאֶזְר־הָא
 ס' בְּנֵתָא, אֲבָנָא, ב־זִירָא
 פ' אֲנָא בְּאֶשׁוּפְהֶם, בְּאֶעֱזֶמ־הֶם
 ס' אֲזָא ב־שׁוּפְן, בְּ(א)עֲזֶמֶן
 אם אראה אותם, אזמין אותם

מעניין שאין זה משנה את ההטעמה, ושני כינויים אלה נשארים בקבוצה ב' של כלל [5] ז"א שאומרים

בִּיעֲלָמוּ / בִּיעֲלָמָא = הוא מלמד אותנו, מלמד אותה.

6) המילית -ש אינה קיימת

בסורית אין שומעים את המילית -ש שהיא כה שכיחה בפ'. לפי כך במקום המלה מְש / מֶש שומעים מו – מלה אופיינית ללהג הסורי. כמו-כן הצירוף "אני לא... אתה לא..." מתורגם בעזרת מְאֻנ־ או בדמשק גם מְאֻל־ + י, – ב וכו' (כתחליף אפשרי ל-מו).

- פ' מֶש הֵיב! – מֶש מְמֶכֶן!!
 ס' מו הֵיב? – מו מְמֶכֶן!!
 לא כן? – אי-אפשר!!

- פ' אֲנָא מֶש תַּעֲבָאן
 ס' אֲנָא מו / מְאֻנ־נִי (-לִי) תַּעֲבָאן
 אינני עייף

- פ' הֶן מֶש סַאכְן הוֹן
 ד' מְאֻלוֹ סַאכְן הוֹן.
 איננו גר כאן

אין לשכוח שהצירוף מְאֻל־, -לְכ, -לו... מתרגם גם "אין לי, לך, לו..." – הן בפ', הן בסורית. בדמשק רק ההקשר יכול למנוע בלבול בין "אינני" לבין "אין לי".

7) אוצר מילים שונה במקצת

אוצר המילים ברובו הגדול זהה לפ'. ההבדל מורגש דווקא בכמה מילים או מיליות שכיחות, כמו שתראו להלן:

	סורית	פלסטינית
	אֵי!	אֵא!
כן!	ב- / ב־ ⁴ . בֶּל־	פִי, פִי־ל־
ב-, בתוך		

4. מה שקיים אצלנו כצורה אפשרית – גם בארץ אפשר לומר בֶּל־בֵּית – היא הצורה היחידה בשימוש בס-ל.

בְּבֵית	בַּל-בַּיִת	פִּי-ל-בַּיִת
בְּבֵיתְךָ	בַּ-בַּיִתְכֶּם	פִּי בַּיִתְכֶּם
אֶצֶל. יש לי	עַנְדְּךָ. עַנְדִּי	עַנְדְּךָ. עַנְדִּי
אֲנַחְנוּ	נֶחְנָא	אֲחַנָּא

תרגיל קטן: איך אומרים בדמשק "אנחנו לא גרים בביתו"?
נְחַנָּא מֵאֲלַנָּא סֵאכְנִין בְּבֵיתוֹ.

איך, כיצד	בִּיחָ / (א) שְׁלוֹחַן ⁵	בִּיחָ
מה שלומך?	= / (א) שְׁלוֹחְכֶּךָ ?	בִּיחָ חֵאֲלֵכֶּךָ ?
שם	(א) הַנִּיב, הַנִּיב	הַנֵּאב
הנה...	לִיב-	הֵא- // הֵי-
איפה אתה? - הנני!	וַיִּנְכֶּךָ ? - לִיב-נִי.	וַיִּנְכֶּךָ ? - הֵאֲנִי.

עוד דבר בולט: לא קיימות הצורות **אָשִׁי, זַי, אָסָא** // **הַלְקִית, אלא רק שִׁי, מְחַל, הַלְקִי** הידועות לנו לא פחות. אם מישהו אומר **אָשִׁי** בסוריה, יודעים שהוא פלסטינאי.

מילים אחרות, לדוגמה:

כָּפֶר	רֵיעָה [דִיעַ]	קָרִיָּה [קָרָא]
אבִי, אבִיךָ, אבִיו...	אָבִי, אָבוּכֶּךָ, אָבוּהָ...	אָבוּי, אָבוּכֶּךָ, אָבוּהָ...
אחִי, אחִיךָ, אחִיק...	אָחִי, אָחוּכֶּךָ, אָחוּהָ	אָחוּי, אָחוּכֶּךָ, אָחוּהָ
בנאי - ועוד	מְעֵמָרִי	בְּנָא

המילים הזרות **בפ** שאולות מאנגלית או מעברית, בעוד שהלהג הסורי שאל מילים מצרפתית, בזמן המנדט הצרפתי. נשווה:

משאית	כַּמְיוֹן camion	תַרְכִּיבֵּ truck
נתיך	בוּשׁוֹן bouchon ⁶	פִּיוּז fuse

כאמור ריכזנו בתוך כמה סעיפים את רוב הדברים המיוחדים ללהג הסורי, ואולי אתם מתרשמים מהשוני. עכשיו בואו נשמע כמה משפטים של הקורס שלנו, כמו שבחורה סורית מבטאת אותם, ותראו כמה דומים הם שני הלהגים האלה.

5. צורה מקוצרת של **אִיש לֹזֵן** ... מילולית "מה הצבע שלי...", האם אתה חיוור? האם פני הדברים שחורים או ורודים, או אפורים? צורה הנחשבת לאחד מסימני ההיכר של הסורית, אבל שומעים גם צורות אחרות: **בִּיחָ חֵאֲלֵכֶּךָ ? בִּיפֶכֶכֶּךָ =** מה שלומך? איך את?

6. כשיש קצר, צריך להחליף את ה-**בוּשׁוֹנָא**! המלה בצרפתית = "פֶּקֶק".